

УДК 332.1:[338.4 +658.15]

Наталія ВЕЦЕПУРА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і менеджменту
Київський національний університет культури і мистецтва
E-mail: cxfcnmt1971@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІЗУ БЕЗЗБИТКОВОСТІ В УМОВАХ ПІДПРИЄМСТВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

***Анотація.** В умовах сучасного трансформаційного етапу розвитку економічної системи України спостерігається тенденція до посилення значущості соціально-культурних чинників у процесі економічного розвитку господарюючих суб'єктів. Підвищення ролі соціально-культурної сфери пов'язано з тим, що вона розкриває творчий, інноваційний потенціал, впливає на суспільство, а також опосередковано – на інноваційну модель економічного розвитку будь-якої країни. Вивчення особливостей функціонування підприємств соціально-культурної сфери дозволило визначити: ризик властивий будь-якій сфері діяльності та пов'язаний із безліччю умов і факторів, що впливають на результат управлінських рішень. Значною мірою невизначеність майбутніх ситуацій супроводжує процес прийняття стратегічних рішень, а багатогранність факторів ризику в соціально-культурній сфері ставить перед підприємствами цієї сфери важкі завдання щодо організації цілеспрямованого виявлення та впливу на них. Зазначено, що в процесі функціонування підприємств соціально-культурної сфери, в умовах самофінансування (повного або часткового), виникають питання про те, яку дію на прибуток мало б зниження ціни реалізації та реалізація великої кількості виробів (послуг); який потрібен обсяг продажів для покриття додаткових постійних витрат у зв'язку з передбачуваним розширенням підприємства та ін. Розгляд теоретико-методологічних підходів до питань управління підприємствами соціально-культурної сфери в умовах невизначеності та нестійкості функціонування дозволив дійти висновку: на питання щодо прогнозування прибутку (чистого доходу) з урахуванням еластичності попиту, визначення пріоритетних орієнтирів напрямку діяльності підприємств соціально-культурної сфери можливо відповісти, аналізуючи дані про беззбитковість виробництва (товарів, послуг). Мета аналізу беззбитковості – встановити, що відбудеться з фінансовими результатами, якщо певний рівень продуктивності або обсягу виробництва зміниться. Для вітчизняних підприємств зазначеної сфери аналіз беззбитковості не є офіційно рекомендованим методом аналізу та обліку витрат, тому він може використовуватися в основному для прогнозних розрахунків значень ціни, прибутку, виручки від реалізації. Досліджено особливості використання економічної моделі беззбитковості, бухгалтерської та математичного підходу до аналізу беззбитковості. Більш реалістичною є економічна модель, оскільки допускається, що крива сукупних витрат нелінійна, а більш гнучким методом отримання належної інформації, ніж графічний метод (і більшою мірою підходить для введення даних у комп'ютерну фінансову модель), є математичний підхід. Визначено можливості використання аналізу беззбитковості в умовах підприємств соціально-культурної сфери з різною специфікою фінансування.*

Ключові слова: сталий розвиток, соціально-культурна сфера, підприємства, джерела фінансування, аналіз беззбитковості, економічна модель, бухгалтерська модель, математичний підхід.

Natalia VECEPURA

PhD (Economics), associate professor,
associate professor of sub-faculty of economics and management
Kyiv national University of culture and arts
E-mail: cxfcnmt1971@ukr.net

USING THE ANALYSIS OF BREAK-EVEN IN CONDITIONS OF ENTERPRISES OF SOCIO-CULTURAL SPHERE

Annotation. *In today's transformational stage of development of the economic system in Ukraine there is a tendency to strengthen the importance of socio-cultural factors in the process of economic development entities. Enhancing the role of the socio-cultural sphere due to the fact that it reveals the creative and innovative potential, affects on society, and indirectly – to an innovative model of economic development of any country. The study of the functioning features of enterprises of socio-cultural sphere allowed determining: the risk inherent in any business and is associated with a variety of conditions and factors affecting the result of management decisions. Largely, the uncertainty of future situations accompanies the process of strategic decision-making, and the diversity of risk factors in the socio-cultural sphere confronts the enterprises of these sector difficult tasks of focused organization to identify and influence on them. It is noted that in the functioning process of the enterprises of sociocultural sphere, in the self-financing (full or partial), there are questions about effects on profits should provide price protection and realization of a large number of products (services); What is needed sales to cover the additional fixed costs in connection with the alleged extension of the company and others. Review of theoretical and methodological approaches to business management in socio-cultural sphere in the conditions of uncertainty and instability of the operation led to the conclusion that the question regarding the prediction of profit (net income), including the elasticity of demand, determine priority targets business activities of socio-cultural sector an opportunity to respond, analyzing the data on the break-even production (goods and services). The target of break-even analysis – to determine what happens to the financial results if a certain level of productivity or output change. For domestic companies mentioned spheres of break-even analysis is not officially recommended method of analysis and cost accounting, so it can be used primarily for predictive calculations of values of prices, profits, sales revenue. Was explored the features of the use of an economic model break-even, financial and mathematical approach to the analysis of break-even. The most realistic is economic model as it is assumed that the total expenditure nonlinear curve and more flexible method of obtaining adequate information than a graphical method and is more suitable for data input into a computer financial model is a mathematical approach. Got the possibilities of using break-even analysis in the conditions socio-cultural spheres enterprises with different specificity funding.*

Keywords: *sustainable development, socio-cultural sphere, businesses, breakeven analysis, sources of financing, break-even analysis, the economic model, accounting model, a mathematical approach.*

Постановка проблеми. Сучасний трансформаційний етап розвитку економічної системи України, в умовах невизначеності та нестійкості функціонування, характеризується різким погіршенням економічної динаміки. Негативні тенденції в розвитку економіки України, яка ще з другого півріччя 2012 р. поступово занурювалася в рецесію, 2014 р. поглибилися. Наприклад, ВВП країни [1, с. 3] скоротився на 1,1% у першому кварталі, на 4,6% – у другому кварталі та на 5,1% – у третьому кварталі, порівняно з відповідними періодами 2013 р. Наслідки різкого погіршення економічної динаміки, яке 2014 р. багато в чому було зумовлене стресовими трансформаціями соціально-економічного та політичного середовища, негативно позначилися на темпах розширеного відтворення соціально-економічного потенціалу України та її регіонів, що значною мірою ускладнило поступове переведення національного господарства на модель сталого розвитку. Наявні негативні наслідки засвідчують про недосконалість, вичерпаність традиційних для України чинників економічного зростання. Досвід передових країн і наслідки структурної та системної перебудови більшості сегментів національного господарства свідчать, що реальні зрушення в напрямі формування передумов сталого розвитку як держави в цілому, так і окремих регіонів, можливі лише за умови нарощення не лише

виробничого, природно-ресурсного, демографічного, науково-технічного, рекреаційного, інформаційного, а також соціально-культурного потенціалу [2]. Тобто, ідеться про всі складові соціально-економічного потенціалу, а також людський фактор при виборі пріоритетів переходу національного та регіональних господарських комплексів на модель сталого розвитку. Тому в сучасних умовах господарювання посилюється значущість соціально-культурних чинників у процесі економічного розвитку господарюючих суб'єктів, що обумовлює підвищення ролі соціально-культурної сфери (далі – СКС) як структурної складової народногосподарського комплексу.

Соціально-культурна сфера являє собою узагальнений, сумарний результат стану багатьох соціальних та культурних компонентів, які не тільки формують «людський капітал», а й безпосередньо впливають на суспільство, опосередковано ж – на інноваційну модель сталого економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій економічній літературі давно триває дискусія довкола проблем розвитку перспектив соціально-культурної сфери. Значний внесок у вирішення дискусійних питань з цього приводу зробили вчені, такі, як: Ю. Богуцький [3], В. Геєць [4], В. Куценко [5–6], І. Петрова [7] та ін. Віддаючи належне їхнім науковим напрацюванням із цієї проблематики, слід зауважити, що залишаються недостатньо дослідженими питання зростання ефективності управлінських рішень у соціально-культурній сфері.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження питань щодо проблем розвитку перспектив соціально-культурної сфери дозволило зазначити, що підприємствам цієї сфери потрібна методика, за допомогою якої можна визначити та проаналізувати беззбитковість підприємства для обґрунтування ефективних управлінських рішень.

Мета і завдання статті. Метою статті є дослідження методики аналізу беззбитковості підприємства та визначення можливостей її використання в умовах підприємств соціально-культурної сфери. Завданням є:

- розгляд зміни витрат, об'єму виробництва (послуг) і прибутку за економічною моделлю, бухгалтерською, а також із використанням математичного підходу до аналізу беззбитковості;
- надання основних особливостей існуючих моделей та визначення, яка з розглянутих є найбільш придатною для підприємств соціально-культурної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що соціально-культурна сфера – це сукупність галузей (освітньо-економічної та оздоровчо-економічної), підприємства яких виробляють товари і послуги, необхідні для задоволення соціально-культурних потреб людини. Перша з них орієнтована на виховання освіченої та духовно багатой особистості, а оздоровчо-економічна – на поліпшення фізичного та духовного здоров'я населення. Специфіка фінансування об'єктів соціально-культурної сфери поділяє їх на два типи: суб'єкти, що працюють і розвиваються за рахунок власних ресурсів й орієнтовані на госпрозрахунок та за основну мету своєї діяльності мають отримання прибутку; суб'єкти, які здійснюють свою діяльність за рахунок централізованих, територіальних і колективних суспільних фондів споживання.

Дослідження економічних аспектів розвитку суб'єктів соціально-культурної сфери дозволило виділити одну з гострих проблем її сучасного розвитку, яка полягає в тому, що специфіка функціонування та система управління й адміністрування не дозволяють повною мірою використовувати можливість зміцнення своєї матеріально-технічної бази за рахунок розвитку ефективного фінансового менеджменту, диверсифікації фінансових ресурсів, пошуку додаткових джерел фінансування. Такого висновку можна дійти, виходячи з того, що об'єкти соціально-культурної інфраструктури, передусім державної (комунальної) форми власності, мають доволі складне фінансове та матеріальне становище. Така ситуація ускладнюється через вкрай низький рівень бюджетного фінансування, яке продовжує залишатися для них основним джерелом надходження фінансових ресурсів [2, с. 134]. Працюючи в умовах самофінансування (повного або часткового), підприємства СКС також вимушені порівнювати свої витрати з очікуваними доходами, прогнозувати прибуток (чистий дохід) з урахуванням

еластичності попиту, визначати пріоритетні орієнтири напрямку діяльності. Будь-яка зміна витрат від реалізації завжди породжує більш сильну зміну прибутку.

Таким чином, у процесі функціонування підприємств соціально-культурної сфери можуть виникнути питання про те, яку дію на прибуток мало б зниження ціни реалізації та реалізація великої кількості виробів (послуг); який потрібен обсяг продажів для покриття додаткових постійних витрат у зв'язку з передбачуваним розширенням підприємства та ін. На ці та інші питання можна відповісти, аналізуючи дані про беззбитковість виробництва. Мета аналізу беззбитковості – встановити, що відбудеться з фінансовими результатами, якщо певний рівень продуктивності або обсягу виробництва зміниться.

Економічна модель зміни витрат, обсягу виробництва і прибутку представлена на рис 1.

На графіку сукупний дохід – крива. Це вказує, що фірма може реалізовувати зростаючу кількість продукції (послуг), що випускається, тільки шляхом зменшення ціни реалізації однієї одиниці, внаслідок чого лінія сукупного доходу підійматиметься не так круто і зрештою піде вниз. Відбувається це через те, що негативний вплив зниження цін превалює над ефектом від збільшення обсягу продажів.

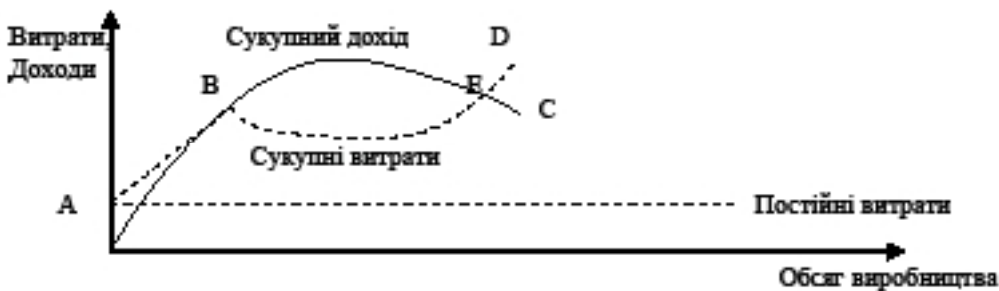

Рис. 1. Графік витрат і обсягу виробництва за економічною моделлю

Джерело: власна розробка

Крива сукупних витрат АВ показує, що між точками А і В сукупні витрати спочатку різко зростають на низьких рівнях обсягу виробництва. Це говорить про труднощі ефективного управління підприємством, яке було розраховане на набагато більш високий рівень обсягу виробництва. Між точками В і С економісти припускають, що середні змінні витрати на одиницю продукції спочатку знижуються. Це говорить про те, що з розширенням випуску продукції фірма може одержувати крупні знижки при закупівлі сировини й економію від розподілу праці. В результаті цього знижуються витрати на робочу силу з розрахунку на одиницю продукції. Економісти називають таку ситуацію зростаючим ефектом масштабу.

При збільшенні обсягу виробництва лінія сукупних витрат між точками С і В підіймається дедалі крутіше, оскільки витрати на одиницю продукції зростають. Відбувається це тому, що підприємство експлуатується вище за його проектний рівень, виникає брак ресурсів, графіки основного виробничого процесу стають складнішими, в роботі підприємства виникають кризові ситуації. Загальний результат такий: витрати на одиницю випущеної продукції збільшуються, викликаючи різкий підйом лінії сукупних витрат.

Горизонтальна пунктирна лінія від точки А є витратами на забезпечення основних діючих виробничих потужностей і є економічною інтерпретацією валових постійних витрат фірми. На рис. 1 видно, що лінія сукупного доходу перетинає лінію сукупних витрат у двох точках. Іншими словами, існують два рівні випуску продукції, при яких сукупні витрати рівні сукупним доходам або, інакше кажучи, є дві точки беззбитковості (В, Е).

При побудові бухгалтерської моделі беззбитковості припускають, що ціна реалізації на одиницю продукції незмінна, а змінні витрати змінюються пропорційно обсягу виробництва.

При цьому фірми, як правило, не змінюють обсяги виробництва від 0 до безкраю, а працюють у прийнятному діапазоні виробництва. Це діапазон від поточного (або минулого) рівня до того, який фірма передбачає досягти в майбутньому. В результаті цього залежність сукупного доходу і сукупних витрат від зміни обсягу має лінійний характер (рис. 2).

Таким чином, на діаграмі є лише одна точка беззбитковості (В), а зона прибутку зі збільшенням обсягу виробництва розширяється. Тому найприбутковішим виробництво буде при максимальному використуванні виробничих потужностей. Очевидно, що економічна модель представляється більш реалістичною, оскільки допускається, що крива сукупних витрат нелінійна.

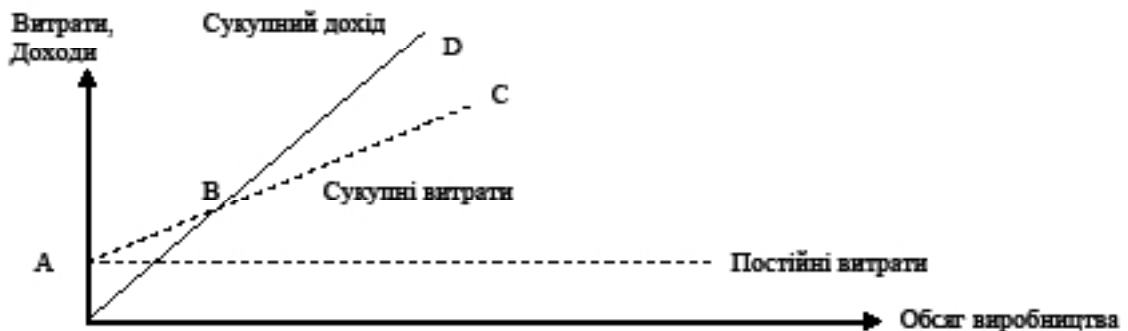

Рис. 2. Графік беззбитковості для бухгалтерської моделі

Джерело: власна розробка

Математичний підхід до аналізу беззбитковості є більш гнучким методом отримання належної інформації, ніж графічний метод, і більшою мірою підходить для введення даних у комп'ютерну фінансову модель.

При розробці математичної формули для отримання інформації щодо витрат, обсягу виробництва і прибутку, слід мати на увазі, що ціна реалізації та витрати на одиницю продукції вважаються постійними. Необхідно пам'ятати, що постійні витрати є постійною сукупною величиною, а витрати на одиницю продукції змінюються, залежно від рівня виробництва. В результаті прибуток на одиницю продукції також змінюється, залежно від обсягу виробництва.

Математичну формулу можна вивести із залежності:

$$N = P * Q - (a + b * X) \quad (1)$$

де NP – чистий прибуток; P – ціна реалізації; Q – кількість проданих одиниць продукції; a – сукупні постійні витрати; b – змінні витрати на одиницю продукції.

Рівень виробництва, при якому прибуток рівний нулю:

$$Q = \frac{a}{P - b} \quad (2)$$

Рівень виробництва, при якому потрібно досягти прибуток на рівні NP :

$$Q = \frac{a - N}{P - b} \quad (3)$$

Кромка безпеки показує, наскільки може скоротитися обсяг реалізації, перш ніж компанія зазнає збитків:

$$(4)$$

Зміна ціни може підвищити або скоротити прибуток фірми, залежно від дії на обсяг продажів.

I. Якщо фірма ухвалить рішення про *зниження* ціни з P до P^* , тобто на величину $\Delta P = P - P^*$, її прибуток може зменшитися або збільшитися за рахунок доходу від додаткових продажів за зниженою ціною. Таким чином, необхідно порівняти позитивний та негативний ефекти від зниження ціни.

1. Негативний ефект, що полягає у втраті прибутку через зниження ціни.

Початковий розмір прибутку: $\Pi = P \cdot Q - (a + b \cdot Q)$.

Прибуток з урахуванням зниженої ціни: $\Pi^* = P^* \cdot Q - (a + b \cdot Q)$

Величина зниження прибутку:

$$\Delta \Pi_1 = \Pi - \Pi^* = P \cdot Q - (a + b \cdot Q) - P^* \cdot Q - (a + b \cdot Q) = \Delta P \cdot Q \quad (5)$$

2. Позитивний ефект від зниження ціни, що полягає в збільшенні прибутку через збільшення обсягу продаж:

Прибуток з урахуванням зниженої ціни: $\Pi^* = P^* \cdot Q - (a + b \cdot Q)$.

Прибуток з урахуванням зниженої ціни та збільшення обсягу продаж з Q до Q^* на $\Delta Q = Q^* - Q$: $\Pi^{**} = P^* \cdot Q^* - (a + b \cdot Q^*)$.

Величина збільшення прибутку через зниження ціни та збільшення обсягів продажу:

$$\Delta \Pi_2 = \Pi^{**} - \Pi^* = P^* \cdot Q^* - (a + b \cdot Q^*) - P^* \cdot Q - (a + b \cdot Q) = (P^* - b) \cdot \Delta Q \quad (6)$$

Якщо негативний ефект перевищує позитивний, тобто $\Delta \Pi_1 > \Delta \Pi_2$, рішення щодо зниження ціни не слід приймати. В іншому випадку зниження ціни є економічно обґрунтованого.

II. Якщо фірма розглядає можливість підвищення ціни з P до P^* , тобто на величину $\Delta P = P^* - P$, її прибуток також зміниться або в кращий, або в гірший бік. Таким чином, необхідно порівняти позитивний та негативний ефекти від зниження ціни.

1. Позитивний ефект підвищення ціни.

Величина збільшення прибутку:

$$\Delta \Pi_1 = \Pi^* - \Pi = P^* \cdot Q - (a + b \cdot Q) - P \cdot Q - (a + b \cdot Q) = \Delta P \cdot Q \quad (7)$$

2. Негативний ефект підвищення ціни, що полягає у скороченні прибутку через зменшення обсягу продажу.

Величина зниження прибутку:

$$\Delta \Pi_2 = \Pi^* - \Pi^{**} = P^* \cdot Q - (a + b \cdot Q) - P^* \cdot Q^* - (a + b \cdot Q^*) = (P^* - b) \cdot \Delta Q \quad (8)$$

Якщо позитивний ефект перевищує негативний, тобто $\Delta \Pi_1 > \Delta \Pi_2$, рішення щодо зниження ціни слід вважати доцільним. В іншому випадку підвищення ціни є економічно необґрунтованим.

При підвищенні ціни на продукцію необхідно також оцінити максимально припустиме зменшення обсягу продаж, при якому величина прибутку залишається на колишньому рівні. Припустимо, що первинний прибуток $P \cdot Q - (a + b \cdot Q)$ та $(P + \Delta P) \cdot Q - (a + b \cdot Q)$ – прибуток після підвищення ціни. Або, що те ж саме, але без врахування постійних витрат, відповідно $(P - b) \cdot Q$ та $(P + \Delta P - b) \cdot (Q - \Delta Q)$. Необхідно, щоб виконувалася рівність:

$$(P - b) \cdot Q = (P + \Delta P - b) \cdot (Q - \Delta Q) \quad (9)$$

Із рівняння треба визначити величину $\frac{\Delta Q}{Q}$. Так $\frac{Q - \Delta Q}{Q} = \frac{P - b}{P + \Delta P - b}$. Після математичних перетворень отримуємо вираз:

$$\frac{\Delta Q}{Q} = \frac{\Delta P}{P + \Delta P - b}$$

Таким чином, якщо збільшити ціну на ΔP , то, щоб величина прибутку не змінилася, необхідно, щоб обсяг продажу зменшився рівно на $(\frac{\Delta Q}{Q} \cdot 100\%)$ відсотків. Якщо продаж зменшиться на меншу величину, то прибуток збільшиться завдяки підвищенню ціни. У випадку зменшення продажу більше, ніж $(\frac{\Delta Q}{Q} \cdot 100\%)$ відсотків, прибуток скоротиться. Будь-яка зміна виторгу від реалізації завжди породжує більш сильну зміну прибутку. Який внесок зробило підприємство для отримання прибутку та покриття постійних витрат, показує величина валової маржі:

Валова маржа = Виторг від реалізації – Змінні витрати.

Практична цінність аналізу беззбитковості та цільового планування прибутку полягає в тому, що цей підхід дозволяє не тільки оцінити порівняльну прибутковість окремих видів продукції (послуг), спланувати обсяг реалізації, який забезпечує бажане значення прибутку, а також встановити запас «міцності» підприємства в його поточному стані.

Поріг рентабельності – це така виручка від реалізації, при якій підприємство вже не має збитків, але не має й прибутку. Валової маржі в точності вистачає на покриття постійних витрат, і прибуток рівний нулю.

$$\text{Поріг рентабельності} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Валова маржа}} \cdot \text{Виторг від реалізації} \quad (10)$$

Якщо поріг рентабельності нижчий за виручку від реалізації, то виробництво прибуткове, інакше – ні.

Порогове (критичне) значення обсягу виробництва в натуральних одиницях вимірювання, нижче за яке товар (послугу) проводити не вигідно:

$$\text{Порогова кількість товару} = \frac{\text{Поріг рентабельності}}{\text{Ціна реалізації}} \quad (11)$$

Пройшовши поріг рентабельності, фірма має додаткову суму валової маржі на кожну чергову одиницю товару, а це призведе до нарощування маси прибутку:

$$\text{Прибуток після порогого рівня} - \text{мі} = \text{Кі} - \text{ті} \cdot \text{товару після порогого рівня} - \text{мі}^* \\ * \frac{\text{Валова маржа}}{\text{Загальна ціна} - \text{ті} \cdot \text{товару}} \quad (12)$$

Якщо виручка від реалізації опускається нижче за поріг рентабельності, то фінансовий стан підприємства погіршується, утворюючи дефіцит ліквідних засобів:

$$\text{Запас фін. міцності} = \text{Виторг від реаліз.} - \text{Поріг рента} - \text{ті} \quad (13)$$

або

$$\text{Запас фін. міцності} = \frac{\text{Виторг від реаліз.} - \text{Поріг рента} - \text{ті}}{\text{Виторг від реаліз.}} \cdot 100\%, \quad (14)$$

Якщо то підприємство може витримати 20% зниження виручки від реалізації без серйозної загрози для свого фінансового стану.

Якщо у підприємства:

солідний (більше 10%) запас фінансової міцності;

високий рівень економічної рентабельності активів, то це підприємство приваблює для інвесторів, кредиторів та ін.

Встановлення ціни на продукцію або послуги підприємства – одне з найважливіших управлінських рішень, яке безпосередньо визначає безбитковість діяльності підприємства. Це також одне з найскладніших рішень, оскільки доводиться враховувати багато чинників.

До основних чинників, що впливають на ціноутворення, відносяться попит, дії конкурентів і витрати.

Попит дуже важливий на всіх етапах життєвого циклу продукту. Наприклад, підприємство може встановити достатньо високу ціну на нову продукцію в перший рік її реалізації, коли на неї існує підвищений попит, а потім поступово знижувати ціну в міру зниження попиту на цю продукцію.

Підприємства зазвичай реагують на зміну цін конкурентами. Вони прагнуть зібрати інформацію про потужності, технологію й операційну політику конкурентів, щоб передбачити їхні дії. Якщо конкуренти знижують ціну, то підприємство відповідно оперативно переглядає ціни на свою продукцію.

Нерідко підприємства знижують ціни на свою продукцію або послуги, навіть якщо зниження ціни конкурентами тільки передбачається. При цьому вони розраховують, що зниження ціни приведе до збільшення попиту на продукцію і це компенсує втрату доходу внаслідок зниження ціни.

В умовах чистої конкуренції, яка характерна для ринку сировини, ціну визначає безпосередньо ринок, а підприємство лише визначає обсяг продукції. І хоча в цьому випадку витрати безпосередньо не впливають на ціну, вони є вельми важливим чинником для визначення обсягу виробництва (рис. 3).

Маржинальні витрати часто зменшуються в міру зростання виробництва до певної точки за рахунок, наприклад, надання знижок.

Лінія маржинального доходу (дохід від реалізації додаткової одиниці продукції – ціни) може бути горизонтальною, а може мати низхідний характер у разі надання знижок при збільшенні обсягу продажів готової продукції (послуги). Поки витрати на виробництво кожної додаткової одиниці продукції (маржинальні витрати) нижчі за ціну, виробництво і реалізація продукції є прибутковими (рис. 3).

Вибір стратегії та моделі ціноутворення залежить від мети підприємства: максимізація прибутку; збільшення частки ринку; мінімізація витрат; входження в ринок; ін.

Розглянута методика може бути придатною передусім для підприємств соціально-культурної сфери, які виробляють матеріальний продукт (наприклад, студії звукозапису тощо).

Рис. 3. Маржинальний дохід і витрати в умовах конкуренції

Джерело: власна розробка

Проте і підприємства, які зайняті наданням послуг, також можуть використовувати подібного роду розрахунки для фінансового планування своєї діяльності. Для комерційних підприємств соціально-культурної сфери (тур фірми, кінотеатри тощо) розрахунок рівня безбитковості при організації кінопрокату, концертів, дискотек – важливий момент при визначенні їхніх доходів. Для підприємств, які займаються організацією гастролей, визначення точки безбитковості дозволяє скласти оптимальний графік гастролей тощо. Не менш важливими є проблеми безбитковості роботи некомерційних підприємств СКС. Наприклад, для театрів, музеїв, бібліотек розрахунок рівня безбитковості дає змогу більш раціонально використовувати асигнування з бюджету, інші інвестиції, здійснювати розумну цінову політику, що зробить їхню роботу економічно стабільною.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, використання в практичній діяльності підприємств СКС методики аналізу безбитковості сприятиме розробці управлінських рішень щодо зниження рівня ризику в умовах загострення економічної кризи. Але слід також відзначити, що використання аналізу безбитковості в умовах підприємств соціально-культурної сфери є трудомісткою процедурою, що потребує підготовки й обробки великого обсягу вихідних даних. У зв'язку з цим із найбільшою значущістю постає питання про вдосконалення аналітичної бази за рахунок розвитку управлінського обліку на підприємствах соціально-культурної сфери. Впровадження або розвиток системи управлінського обліку сприяє вдосконаленню всього процесу управління будь-яким підприємством, створює реальні можливості для оптимізації його діяльності. Перспективою подальшої роботи у цьому напрямі є розробка нових методичних підходів з упровадження управлінського обліку, які б враховували наявну практику й результати наукових досліджень щодо зазначених проблем з урахуванням специфіки діяльності підприємств соціально-культурної сфери.

Список використаної літератури

1. Пріоритети інвестиційного забезпечення структурних реформ у промисловості України : аналітична доповідь [Електронний ресурс] / за ред. к. е. н., с. н. с. О. В. Собкевич. – К. : НІСД, 2014. – 57 с. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/strukt_ref-1c985.pdf.
2. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів : національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.
3. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатко ; [за ред. Ю. П. Богуцького]. – К. : Знання, 2007. – 679 с.
4. Геєць В. М. Суспільство, держава економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Геєць. – К. : НАН України, Інститут економіки та прогнозування, НАН України. – 2009. – 864 с.
5. Куценко В. І. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку / В. І. Куценко, В. П. Удовиченко. – Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2011. – 656 с.
6. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики) : монографія / В. І. Куценко ; за наук. ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина; РВПС України НАН України. – Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. – 818 с.
7. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері / І. В. Петрова. – К. : Український центр культурних досліджень, 2007. – 372 с.
8. Івченко І. Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій / І. Ю. Івченко. – К., 2007. – 344 с.
9. Камінський А. В. Економічний ризик та методи його вимірювання / А. В. Камінський. – К. : Козаки, 2002. – 120 с.

References

1. Sobkevich, O. V. (2014), «Prioritets investitsiynogo zabezpechennya structural reforms in Ukraine promislivosti: analitichna dopovid», available at: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/strukt_ref-1c985.pdf.
2. Libanova, E. M. and Hvesik, M. A. (2014), *Sotsial'no-ekonomichnyj potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta ii rehioniv: natsional'na dopovid'* [The socio-economic potential of the sustainable development of Ukraine and its regions: the national report], NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
3. Bogutsky, Y. P. Andruschenko, V.P. Bezvershuk, J. O. and Novohatko, L. M. (2007), *Ukrains'ka kul'tura v ievropejs'komu konteksti* [Ukrainian culture in a European context], Znannia, Kyiv, Ukraine.
4. Geets, V. M. (2009), *Suspil'stvo, derzhava ekonomika: fenomenolohiia vzaiedodii ta rozvytku* [Society, the state economy: the phenomenology of cooperation and development], Instytut ekonomiky ta prohnouzuvannia, Kyiv, Ukraine.
5. Kutsenko, V. I. and Udovichenko, V. P. (2011), *Sotsial'na bezpeka v konteksti staloho rozvytku* [Social Security in the context of sustainable development], Vydavets' Lozovyj V. M., Chernihiv, Ukraine.
6. Kutsenko, V. I. (2008), *Sotsial'na sfera: real'nist' i kontury majbutn'oho (pytannia teorii i praktyky)* [Social sphere: kontur reality and the future (question theory and practice)], Aspekt-Polihraf, Chernihiv, Ukraine.
7. Petrova, I. V. (2007), *Proektuvannia v sotsial'no-kul'turnij sferi* [Designing in the socio-cultural sphere], Ukrain's'kyj tsentr kul'turnykh doslidzhen', Kyiv, Ukraine.
8. Ivchenko, I. U. (2007), *Modeliuvannia ekonomichnykh ryzykiv i ryzykovykh sytuatsij* [Simulation of the economic risks and risky situations], Kyiv, Ukraine.
9. Kaminsky, A. V. (2002), *Ekonomichnyj ryzyk ta metody joho vymiriuvannia* [Economic risk and methods of its measurement], Kozaky, Kyiv, Ukraine.